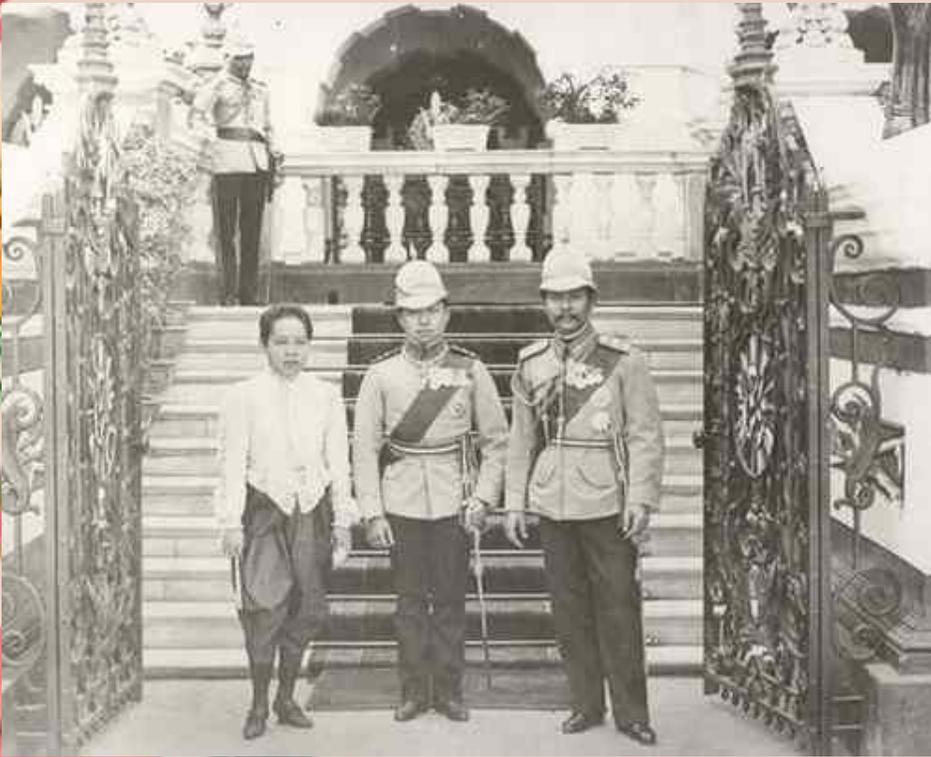

**พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**

โดย อ. ชิดดาว เดชศรี

พระราชประวัติ

- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
- มีพระบรมราชสมภพเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2423

- ทรงพระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ต่อมาทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ กรมขุนเทพทวาราวดี
- ปีพ.ศ. 2436 สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอฯ กรมขุนเทพทวาราวดีเสด็จไปทรงศึกษาวิชาการ ณ ประเทศอังกฤษ
- ต่อมาเมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารสวรรคต จึงทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมารแทนขณะยังประทับอยู่ในประเทศอังกฤษ
- ปีพ.ศ. 2453 สมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จสวรรคต จึงได้เสด็จขึ้นเสวยราชย์ ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การศึกษา

- ครั้งยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการศึกษาภาษาไทยและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยจากพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) พระยาอิศรพันธุ์โสภณ (ม.ร.ว. หนู อิศรางกูร ณ อยุธยา) ฯลฯ
- ส่วนวิชาภาษาอังกฤษทรงศึกษาจากเซอร์ โรเบิร์ต มอแรนต์ (Sir Robert Morant)

- ครั้นพระชนมายุได้ 13 พรรษา เสด็จไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษทั้งในด้านวิชาการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ทรงศึกษาวิชาการทหารบกที่โรงเรียนนายร้อยทหารบกแซนด์เฮิสต์ (Sandhurst) เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาแล้วได้เสด็จเข้าประจำการในกองทหารราบเบาเดอรัม (Durham Light Infantry)
- ต่อมาสมเด็จพระบรมชนกนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงศึกษาวิชาการฝ่ายพลเรือน คือวิชาการปกครองและวิชากฎหมายที่วิทยาลัยไครสต์เชิร์ช (Christ Church College) มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford University) (แต่มิได้ทรงรับปริญญาเนื่องจากทรงพระประชวร)
- หลังจากทรงศึกษาในมหาวิทยาลัยนี้ได้ประมาณปีเศษ มีพระราชประสงค์จะทรงเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก (Staff College) แต่ไม่ได้รับพระบรมราชานุญาต เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า ถึงเวลาที่สมควรเสด็จกลับมาทรงเรียนรู้กิจการต่างๆ ของบ้านเมือง ดังนั้นจึงเสด็จนิวัตพระนครในพ.ศ. 2445

ชีวิตส่วนพระองค์

- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระคู่หมั้น พระชายา และพระสนมรวม 5 พระองค์ ได้แก่
 - พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี (อดีตพระคู่หมั้น)
 - พระนางเชอลักขมิลาวิน
 - สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายา (ประไพ สุจริตกุล, อดีตพระบรมราชินี)
 - พระสุจริตสุดา (เป็รื่อง สุจริตกุล)
 - พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี (เครือแก้ว อภัยวงศ์)
 - มีพระธิดาด้วยกันหนึ่งพระองค์ คือ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

พระราชกรณียกิจ

- นับตั้งแต่ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปฏิบัติพระราชภารกิจสำคัญๆ แทนพระองค์ อาทิ เสด็จฯ ร่วมพระราชพิธีต่างๆ ของราชสำนักยุโรป เช่นในพ.ศ. 2445 เสด็จฯ ไปในพระราชพิธีราชาภิเษกของพระเจ้าอัลฟองโซแห่งสเปน และเสด็จฯ ไปในพระราชพิธีฝังพระบรมศพสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียแห่งอังกฤษ ฯลฯ และในระหว่างที่เสด็จนิวัตประเทศไทย ก็ได้ทรงเยือนสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นด้วย

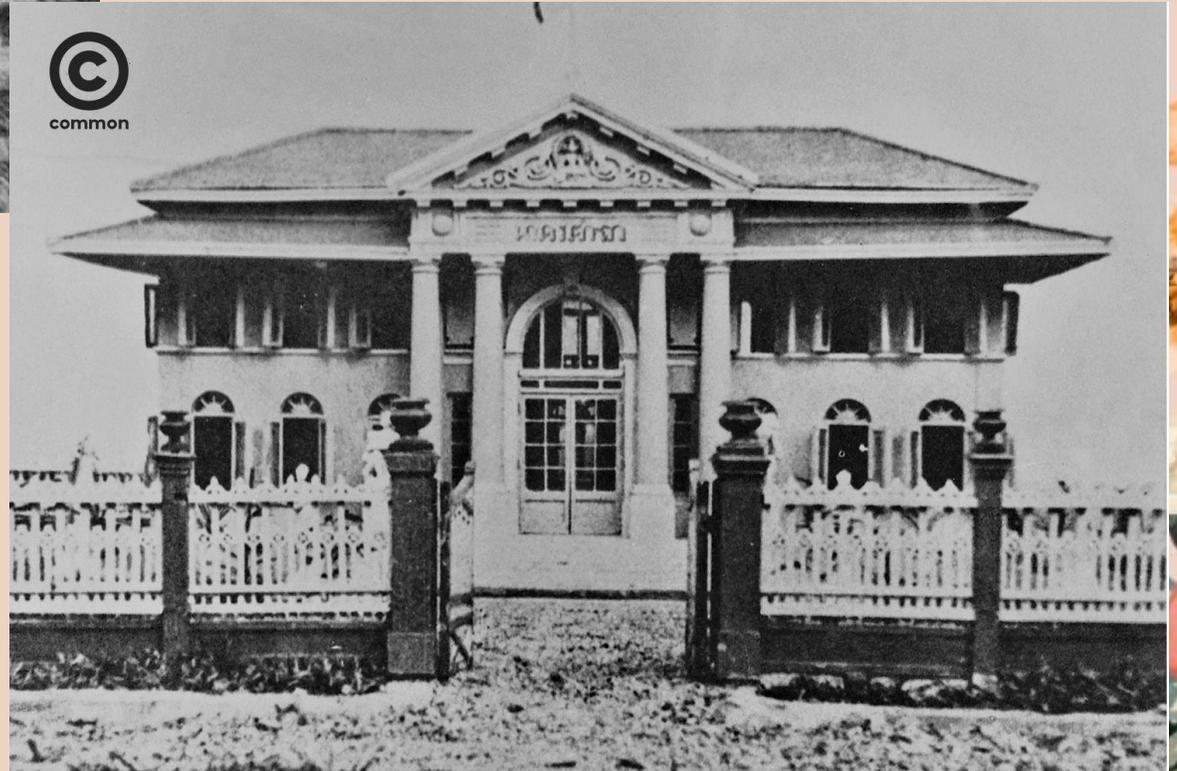
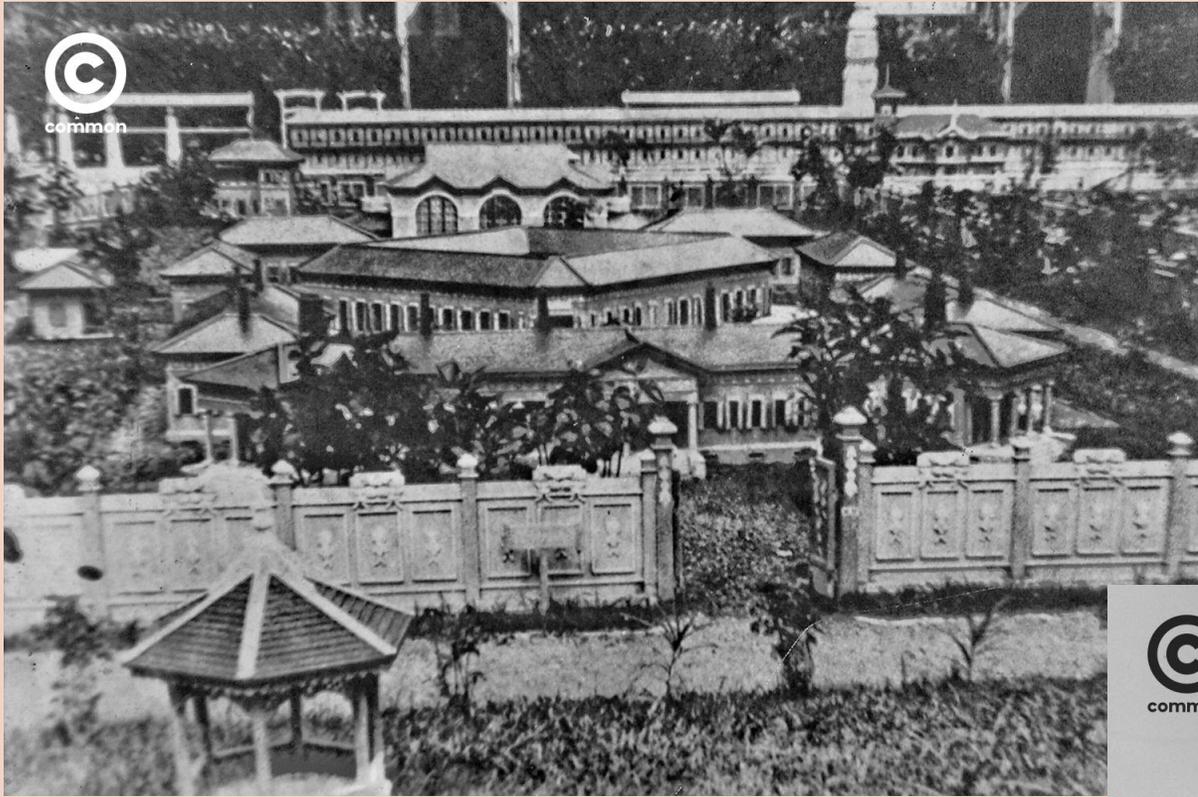
- ครั้นเสด็จนิวัตประเทศไทยทรงเข้ารับราชการทหาร ต่อมาได้รับพระราชทานยศนายพลเอกราชองครักษ์บัญชาการกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ทั้งยังทรงช่วยเหลือกิจการสภาที่ปรึกษาส่วนพระองค์ และ โดยเสด็จสมเด็จพระบรมชนกนาถเข้าร่วมประชุมเสนาบดีด้วย
- เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมารทรงได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร
- เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการพระราชพิธีราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียรตามโบราณราชประเพณี ครั้งหลังเป็นการพระราชพิธีสมโภชซึ่งจัดเป็นรัฐพิธียิ่งใหญ่ในพระบรมมหาราชวัง ได้ทรงเชิญพระราชวงศ์และประมุขของประเทศต่างๆ ทั้งในทวีปยุโรปและเอเชีย เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส รุสเซีย เยอรมนี ญี่ปุ่น ฯลฯ มาร่วมในพระราชพิธีด้วย

-
- ตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ทรงครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจและพระราชกรณียกิจด้านต่างๆ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุขของประเทศชาติและประชาชนนานับประการ อาทิ ด้านการเมืองการปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจและการคลัง การคมนาคม การต่างประเทศ การแพทย์และสาธารณสุข กิจการเสือป่าและลูกเสือ ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ
 - ในด้านการเมืองการปกครอง เนื่องจากเสด็จฯ ไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศต้นแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ก็ได้ดำเนินพระบรมราโชบายในการปฏิรูปและจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินทางการปกครองตามแบบที่สมเด็จพระบรมชนกนาถได้ทรงวางไว้

- ได้ทรงนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาทดลองใช้ในประเทศไทย เช่น ทรงสร้างเมืองจำลองดุสิตธานีขึ้นในพระราชวังดุสิต เพื่อฝึกอบรมบรรดาเสนาอำมาตย์ข้าราชการให้เข้าใจซาบซึ้งในพระบรมราโชบายและวิธีการปกครองระบอบนี้ เช่นจัดให้มีการเลือกตั้ง มีการออกหนังสือพิมพ์ ฯลฯ ในเมืองดุสิตธานี
- แต่ในที่สุดดุสิตธานีก็ต้องสลายตัวไป เพราะแม้แต่บรรดาเสนาอำมาตย์ก็ยังไม่เข้าใจ ดังนั้นจึงมีพระราชดำริว่าจะต้องพัฒนาในด้านการศึกษาของประชาชนก่อนเป็นอันดับแรก
- ในด้านการศึกษา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางรากฐานการศึกษาแผนใหม่ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้นอุดมศึกษา เช่น ทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้นในพ.ศ. 2464 ทรงริเริ่มสร้างโรงเรียนแทนวัดประจำรัชกาลคือ โรงเรียนมหาดเล็กหลวง (ต่อมาคือโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยในสมัยรัชกาลที่ 7) ในพ.ศ. 2465 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนในสมัยรัชกาลที่ 5 ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย

-
- ในด้านเศรษฐกิจและการคลัง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งคลังออมสิน (คือธนาคารออมสินในปัจจุบัน) ให้ตราพระราชบัญญัติมาตราชั่งตวงวัดและการใช้มาตราเมตริก ตรากฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนสหกรณ์ และทรงริเริ่มก่อตั้งบริษัทปูนซีเมนต์ไทย ฯลฯ
 - ในด้านการคมนาคม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงและขยายกิจการรถไฟ 2 กรมเข้าเป็นกรมเดียว เรียกว่า กรมรถไฟหลวง ในรัชกาลนี้มีการสร้างสะพานข้ามคลองและถนนสายต่างๆ เพิ่มขึ้น มีการตั้งกรมอากาศยาน และเริ่มมีการขนส่งไปรษณียบัตรทางอากาศเป็นครั้งแรก

- ในด้านการต่างประเทศ พระราชกรณียกิจที่สำคัญคือ ในสงครามโลกครั้งที่ 1 พ.ศ. 2460 ได้มีพระบรมราชโองการประกาศสงครามกับประเทศเยอรมัน ออสเตรีย-ฮังการี เพื่อรักษาสีทธิของประเทศและเพื่อความเป็นธรรมของโลก ทั้งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งทหารไทยไปร่วมรบในสมรภูมียุโรปด้วย
- ผลจากการเข้าร่วมสงครามครั้งนี้ ในฐานะประเทศชนะสงคราม ไทยจึงสามารถเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมด้านสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และด้านการจำกัดอำนาจการเก็บภาษีของไทยกับประเทศมหาอำนาจหลายประเทศได้เป็นผลสำเร็จ
- ในด้านการแพทย์ การสาธารณสุข และการสาธารณสุขปโภคนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และวชิรพยาบาล ทรงเปิดสถานเสาวภาในพ.ศ. 2465 และในพ.ศ. 2454 ได้ทรงเปิดการประปากรุงเทพฯ

-
- ในด้านกิจการเสือป่าและลูกเสือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกองเสือป่าขึ้นในพ.ศ. 2455 เพื่อฝึกอบรมข้าราชการให้มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี และมีน้ำใจเป็นสุภาพบุรุษ รู้จักรักษาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งได้มีการฝึกซ้อมเพื่อเป็นกำลังของประเทศในยามคับขัน
 - ส่วนกองลูกเสือนั้นจัดตั้งขึ้นที่ โรงเรียนมหาดเล็กหลวงเพื่อฝึกเยาวชนให้มีความสามัคคี รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม และช่วยรบได้ในยามคับขัน ซึ่งในเวลาต่อมา กิจการเสือป่าและลูกเสือก็ได้ขยายไปทั่วราชอาณาจักร
 - ในด้านศิลปวัฒนธรรม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสนพระทัยและโปรดศิลปปะการแสดง โขนละครเป็นพิเศษ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมมหรสพขึ้นเพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทย
 - ในทางสถาปัตยกรรมก็โปรดสถาปัตยกรรมไทย เห็นได้จากพระที่นั่งแบบไทยหลังแรกที่สร้างขึ้นคือ พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ในพระราชวังสนามจันทร์ และตึกอักษรศาสตร์ซึ่งเป็นอาคารเรียนหลังแรกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

- ส่วนในด้านวรรณกรรมและหนังสือพิมพ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มพระราชนิพนธ์นิทานเรื่อง “ไม่กลัวผี” ตั้งแต่พระชนมายุได้ 12 พรรษา ครั้งเสด็จไปทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ ได้ทรงออกวารสารรายสัปดาห์สำหรับเด็กชื่อว่า “เดอะ สกรีช เอออล์” (The Screech Owl) และหนังสือประจำสามัคคีสมาคม (สมาคมนักเรียนไทยในประเทศอังกฤษ) ชื่อ “เดอะ ลูคเคอร์ ออน” (The Looker on)
- หลังจากเสด็จฯ กลับจากประเทศอังกฤษได้ทรงตั้ง “ทวีปัญญาสโมสร” และทรงออกหนังสือพิมพ์รายคาบชื่อ “ทวีปัญญา” ด้วย ต่อมาได้ทรงออกหนังสือพิมพ์อื่นๆ อีก เช่น อัมภวสมัย คุณิตสมิต เป็นต้น
- ในรัชกาลนี้กิจการหนังสือพิมพ์เฟื่องฟูและแพร่หลาย นักเขียนได้รับสิทธิเสรีภาพมากในด้านการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชน พระมหากษัตริย์เองทรงเป็นทั้งเจ้าของหนังสือพิมพ์และทรงพระราชนิพนธ์บทความในหนังสือพิมพ์อีกด้วย

-
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งเสริมการกวีและการแต่งหนังสืออย่างยิ่ง ทรงใช้พระราชนิพนธ์เรื่องต่างๆ สื่อแนวพระราชดำริและพระราชนิยม ทั้งยังทรงใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมและปลูกใจข้าราชการบริพาร ประชาชนให้ตระหนักถึงหน้าที่ที่พึงมีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
 - ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติวรรณคดีสโมสรขึ้นเมื่อพ.ศ. 2457 โดยทรงดำรงตำแหน่งสภานายก มีหน้าที่สำคัญคือพิจารณายกย่องหนังสือไทยประเภทต่างๆ ที่แต่งได้ดีเยี่ยม ด้วยพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพเป็นเลิศในทางอักษรศาสตร์ จึงทรงได้รับพระราชสมัญญาว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ซึ่งหมายถึง กษัตริย์นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่
 - ทรงใช้ทั้งพระนามจริงและพระนามแฝงซึ่งทรงริเริ่มใช้เป็นนามปากกาในการทรงพระราชนิพนธ์ เช่น ศรีอยุธยา, อิศวพาหุ, रामจิตติ, นายแก้วนายขวัญ, M.V., Young Tommy, Carlton H. Terris, Pha Khan Bejra ฯลฯ

-
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระนามแฝงมากกว่า ๑๐๐ พระนาม
 - **พระนามแฝงภาษาไทย สำหรับบทละคร** ทรงใช้ พระขรรค์เพชร, ศรีอยุธยา, นายกท.ป.ส. (ทวิปัญญาสมิธร), ไก่เขียว, เจ้าเงาะ (2 พระนามแฝงหลังใช้สำหรับละครเรื่องสลัပ္พูด)
 - **บทละครภาษาอังกฤษที่ทรงแปลจากบทละครภาษาไทย** ของพระองค์ ทรงใช้พระนามแฝง ว่า Sri Ayudhya, Sri Ayoothya, Phra Khan Bejra
 - **พระนามแฝงที่ทรงใช้สำหรับบทความ** ได้แก่ อัศวพาหุ, Asvabhahu, รามวชิราวุธป.ร., รามวชิราวุธ, รามพันธ์, รามจิต, รามสุร, ราม ร., ราม ณ กรุงเทพ, วชิราวุธ, วชิราวุธ โธ, วชิราวุธ ป.ร., ว.ป.ร., มงกุฎเกล้า, ม.ว., ม.ว.ร., ว.ร., ร.ร., M.V.V.V.R.
 - **รามจิตติ** เป็นพระนามแฝงที่ทรงใช้เมื่อทรงพระราชนิพนธ์นิทาน เรื่องยาวที่ทรงแปลจากภาษาอังกฤษ บางครั้งทรงย่อเป็น ร.จ.
 - **พันแหลม** เป็นพระนามแฝงสำหรับเรื่องเกี่ยวกับทหารเรือและสุครีพ ทรงใช้สำหรับนิทาน เบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับทหารเรือ

-
- **พระนามแฝงที่มักทรงใช้ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต** ได้แก่ จุลสมิต, มหาสมิต, วรสมิต, วิริยสมิต, วิภาสสมิต, วรรณะสมิต และ โสตสมิต
 - **นอกจากนี้ยังทรงมีพระนามแฝงอื่นๆ** เช่น คอแดง, คอยุโรป, น.พ.ส., ความเห็น เอกชน, ไทยอีกคนหนึ่ง, ไทยศรีวิไลย์, นักเรียนเก่า, นักเรียนคนหนึ่ง, น.ภ., เนติบัณฑิตไทยผู้หนึ่ง, น.ร., พรานบุญ, พาตี, พันตา, ศ.ชนัญชัย, สารทูล, เสือเหลือง, สภานายก, อุบาสก, เอกชน, ศรีชนัญชัย, สารจิตต์, สุริยงส่องฟ้า, โสต, หัตถชัย, หนานแก้วเมืองบูรณ์, อัญชัย, Khon Thai Sri Dhanya และ Oxonian

- พระราชนิพนธ์มีจำนวนมากทั้งแบบ โบราณสมัยและสมัยใหม่ มีทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ทั้งที่ทรงพระราชนิพนธ์เอง ทรงแปล และทรงเรียบเรียงจากงานเขียนของผู้อื่น ทำให้พระราชนิพนธ์มีความหลากหลายในด้านเนื้อหาและรูปแบบ
- บางเรื่องได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสร เช่น เรื่อง “มัทนะพาธา” ได้รับการยกย่องเป็นยอดของบทละครพูดคำฉันท์ เรื่อง “หัวใจนักกรบ” ได้รับยกย่องว่าเป็นยอดของบทละครพูดร้อยแก้ว เป็นต้น
- นอกจากนี้ ในรัชสมัยของพระองค์ยังได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมในเรื่องต่างๆ เพื่อให้ประเทศมีลักษณะเป็นสากลและเหมาะสมแก่สมัยยิ่งขึ้น อาทิ เริ่มใช้นามสกุล การใช้คำนำหน้านาม การใช้ธงไตรรงค์แทนธงช้าง เป็นต้น

-
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ได้ 15 ปี เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 พระชนมายุได้ 45 พรรษา เมื่อครบรอบ 100 ปีแห่งวันพระบรมราชสมภพในพ.ศ. 2524 องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณพระองค์ในฐานะทรงเป็นนักปราชญ์ กวี และนักแต่งละคร

บริบทสังคมในสมัยร. 6

- ระดับสังคมโลก
 - การปฏิวัติและการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในหลายประเทศ
 - การล้มล้างระบอบกษัตริย์ในโปรตุเกส (2453)
 - การโค่นล้มระบอบจักรพรรดิในจีน (2454)
 - การโค่นล้มราชวงศ์โรมานอฟในรัสเซีย (2460)
 - การล้มล้างจักรพรรดิออสเตรียและฮังการี-จักรพรรดิในเยอรมนี (2461)
 - เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในยุโรป (2457 – 2461)
 - การเติบโตของลัทธิบูรพคดีนิยม (Orientalism)

- **ระดับสังคมไทย**

- การสืบทอดแนวทางการพัฒนาประเทศต่อจากรัชกาลที่ 5
 - รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์
 - การพัฒนาประเทศให้ศิวิไลซ์
- การเติบโตของปัญญาชนและชนชั้นกลาง
 - คนมีการศึกษาขยายตัวมากยิ่งขึ้น
 - หนังสือพิมพ์ขยายตัวอย่างกว้างขวาง
- การเรียกร้องประชาธิปไตย
 - กบฏร.ศ. 130

พระราชทรงศนะด้านวรรณคดี

- “ข้าพเจ้ามีน้ำใจรักใคร่ในวรรณคดีและกิจการอันเนื่องด้วยหอพระสมุด เพราะรู้สึกว่าเป็นสง่าอันสำคัญและเป็นหลักฐานความเจริญรุ่งเรืองอันเป็นที่รักของเรา ทั้งหลายที่เป็นคนไทย **ชาติใดไม่มีหนังสือ ไม่มีตำนาน นับว่าเป็นเหมือนคนป่า [...]** เหตุนี้ จึงได้พยายามจัดตั้งหอพระสมุดขึ้นเป็นหลักฐานให้แลเห็นเป็นพยานปรากฏเพื่อชาวต่างประเทศที่มีอยู่แล้วในกรุงสยามก็ดี หรือจะมาใหม่ก็ดี ให้แลเห็นเป็นพยานหลักฐานว่า **กรุงสยามไม่ใช่เมืองป่า ได้เจริญมาแล้ว มีหนังสือและตำนานอยู่แล้วเป็นอันมาก** สมควรแก่ที่เจริญแล้วทุกประการ”

พระบรมราโชวาทในโอกาสเปิดหอพระสมุดสำหรับพระนคร พ.ศ. 2459

รายการอ้างอิง

- มุลนิธิสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดา. (๒๕๕๓). นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ ๒
ชื่อผู้แต่ง. กรุงเทพฯ: มุลนิธิสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดา.